

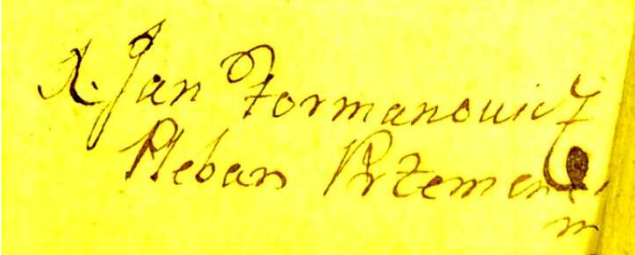
Ojciec Jan Formanowicz (1745-1808)

- zakonnik i przeor klasztoru OO. Cystersów w Obrze i Przemęcie.
Proboszcz parafii przy kościele pw. św. Andrzeja w Przemęcie

Wszystkie do dziś odnalezione dowody i przesłanki wskazują na to, że Ojcem **Janem Formanowiczem**, zakonnikiem w opactwie OO. Cystersów w Przemęcie, był Piotr, pierwotny syn Jana Formanowicza i Reginy z Cichoszewiczów, ochrzczony w kościele gostyńskim 30 stycznia 1745 roku¹. W roku 1767 złożył śluby zakonne i zgodnie z regułą zakonną przybrał nowe imię². W zakonie nazywany był Janem, być może na cześć zmarłego ojca. Przez jakiś czas był także zakonnikiem w klasztorze w niedalekiej Obrze. W roku 1773 brat zakonny Jan Formanowicz uzyskał święcenia kapłańskie i od tej pory tytułowany był „Ojcem”.

Odnalazłem wiele dokumentów archiwalnych dotyczących okresu jego służby w zakonie. W latach 80-tych XVIII w. został przeorem w klasztorze przemęckim³. W lutym 1783 roku O. Jan, tytułowany jako „*profes i presbiter opactwa przemęckiego zakonu cystersów*”, pobłogosławił związek małżeński Ignacego Formanowicza i Małgorzaty Smielkiewiczówny. Ślub zawarto w kościele pw. św. Andrzeja w Przemęcie, Świadkiem był Jakub Formanowicz, brat pana młodego – obaj rzemieślnicy z Gostynia⁴. Dwaj Formanowiczowie przebyli sporą odległość dzielącą Gostyń od Przemętu, by spotkać się z najstarszym z trojga braci, synów Jana i Reginy i uzyskać od niego błogosławieństwo na wspólne życie Ignacego i Małgorzaty. Niemal dokładnie rok później, 13 lutego 1794 O. Jan Formanowicz pobłogosławił związek małżeński zawarty przez kolejnego członka swojej rodziny z Gostynia. W tym dniu w Przemęcie ślubowali Rozalia, córka wspomnianego wyżej Jakuba Formanowicza i Fabian Urbanowski, kołodziej z Gostynia⁵.

W roku 1784 O. Jan Formanowicz został proboszczem parafii przy kościele pod wezwaniem św. Andrzeja Apostoła w Przemęcie. Pierwszy zapis w księdze metrykalnej ma brzmienie: *Joannes Formanowicz Professus et Presidens Premetensis*. Zbliżony w treści zapis widnieje na karcie tytułowej księgi ochrzczonych (*Liber Baptisatorum*) parafii przemęckiej, prowadzonej od 1790 „*In Parochia Premetensi Curatum agente A.R.P. Joanne Formanowicz Priore et Professo Premet....*”.



Podpis X. Jana Formanowicza, plebana przemęckiego, na dokumencie datowanym na 17 lutego 1803 roku.

Rok później o, Formanowicz wszedł do grona „*Ichomościów Xięży Komissarzy czyli Exekutorów*” wprowadzających nowego proboszcza do parafii w Gołębinie Starym k/Czempinia. Proboszczem tym został o. Nepomucen Holtzer, cysters z przemęckiego klasztoru. W zapisie dokumentującym ten fakt, datowanym na 18 kwietnia 1791, możemy przeczytać: „... *Adm. R.P. Patrum Joannes Formanowicz Prioris Premetensis ...*”⁶.

9 września 1802 roku w Przemęcie wybuchł wielki pożar, który strawił ponad połowę miasteczka, w tym stary drewniany kościół pw. św. Andrzeja, plebanię i pobliski cmentarz. Na czas odbudowy kościoła

¹ AAP; Gostyń, *Liber Baptisatorum*:. B 1736-1779, s. 31:

Gostyń dn. 30 stycznia 1745 r. "Ja jak wyżej [Klemens Szczeszyński, wikary gostyński] ochrzciłem chłopca imieniem PIOTR [syna] dobrze znanych [notasum] legalnych małżonków Jana Formanowicza i Reginy. Chrzestnymi byli Wojciech Zelmanowicz i Agnieszka Czabayska, obywatele gostyńscy".

² Obecnie przyjmujemy imię zakonne, którym posługujemy się w Zakonie. Ale nie wszędzie tak jest i czasami zakonnicy otrzymują imię zakonne takie samo jak chrzcielne, czyli w praktyce w ogóle go nie zmieniają. Imię zakonne otrzymuje się obecnie podczas obłóczyn (czyli podczas przyjęcia do nowicjatu) : O. dr Krzysztof Jankosz OCist, Archiwum Opactwa Cystersów w Mogile, Kraków, ul. Klasztorna 11

³ Księgi metrykalne parafii pw. św. Andrzeja w Przemęcie (AAP - mikrofilm nr 415 i 416): chrzty 1794 – 1817, śluby 1742 – 1795, zgony 1743 – 1797.

⁴ AAP; Gostyń, *Liber Copulatorum* 1780-1794, s. 13/4

⁵ AAP; Przemęt, *Liber Copulatorum* 1742 – 1807, s. 141

⁶ AAP; Gołębin Stary, *Liber Mortuorum*: 1790-1812, s. 125-126

msze św. przeniesiono do miejscowego Klasztoru Cystersów. Od pierwszych dni po pożarze O. Jan Formanowicz podjął się trudu zdobycia środków na odbudowę spalonej świątyni i cmentarza. W tym celu wysyłał do Kurii Arcybiskupiej w Poznaniu wiele pism z prośbą o wsparcie materialne i określone decyzje. Już na trzeci dzień po pożarze, 11 września 1803 opisał w swoim liście dokładny przebieg pożaru i poniesione straty. W jednym ze swoich kolejnych pism, datowanym na 15 marca 1805 sugerował, aby sprzedać kosztowności pozostałe po pożarze, m.in. srebro ze spalonego obrazu Matki Boskiej, resztki tabliczek wotywnych i monstrancji oraz pozostałości naczyń liturgicznych i uzyskane w ten sposób środki przeznaczyć na odbudowę zrujnowanego cmentarza. Kolejne zachowane pismo w tej sprawie, datowane na 2 maja 1803, przedstawia Kurii decyzje i propozycje konwentu klasztoru cystersów w Przemęcie. List podpisało 16. zakonników pod przewodnictwem przeora O. Roberta Młotowskiego (późniejszego następcy O. Jana na stanowisku proboszcza) i m.in. sam ks. Jan Formanowicz. Mnisi w swoim piśmie wyrażają wątpliwość, czy konieczna jest odbudowa trzeciego kościoła, gdyż kościół „*klasztorny jest arcywygodny dla Przememckiej Parafii*”⁷. Fakty wskazują, że na następne kilkadziesiąt lat to rozwiązanie zwyciężyło, tym bardziej, że w 1834 roku Prusacy skasowali zakon cystersów w Przemęcie i zagarnęli jego dobra. Ostatni zapis o proboszczu Formanowiczu nosi datę 2.10.1807 r.

O. Jan Formanowicz zmarł w Przemęcie 2 marca 1808 roku. Przyczyną zgonu był paraliż spowodowany podagrą^{8,9}. W chwili śmierci miał 64 lata. Na tyle określono wiek zmarłego w oficjalnym piśmie informującym Kurię o tym fakcie¹⁰. Biorąc pod uwagę akt chrztu, miał wówczas dokładnie 63 lata i 1 m-c. Kolejnym proboszczem parafii pw. św. Andrzeja Apostoła został ks. Robert Młotowski, dotychczasowy przeor przemęcki. O. Jan Formanowicz spoczął najprawdopodobniej w podziemiach klasztoru OO. Cystersów. Doczesne szczątki zakonników znajdują się po dziś dzień w niedostępnych, zamurowanych podziemiach kościoła pocysterskiego pw. św. Jana Chrzciciela w Przemęcie.



Kościół pw. św. Andrzeja w Przemęcie – stan obecny.

Dwa wspomniane wyżej fakty, tj. ścisłe kontakty ks. Formanowicza z jego rodziną w Gostyniu oraz wiek O. Jana w chwili śmierci, są dla mnie jednoznacznym potwierdzeniem jego tożsamości jako Piotra, syna Jana i Reginy z Gostynia.

Kościół pw. św. Andrzeja Apostoła w Przemęcie odbudowano dopiero w 1859 roku. Jego wnętrze ozdobiono piękną malaturą. Aktualnie służy on parafii przemęckiej jako kościół filialny.

⁷ AAP - Akta ogólne kościołów parafialnych i kaplic. Zespół nr 0079. Sygn. księgi KA II/353/1. Akta Kurii Biskupiej w Poznaniu dotyczące się Kościoła Parafialnego w Przemęcie (1803 – 1842).

⁸ Liber Mortuorum klasztoru OO. Cystersów w Koronowie, s. 143 :

2 Mart. [1808 r.] ob[itus] in mon[asterii] Premetensi A[dmodum] R[everendus] P[ater] Joannes Formanowicz Prof[essus] ejusdem mon[asterii] Obren[sis].

2 marca 1808 r. zmarł w klasztorze Przemęckim Przewielebny Ojciec Jan Formanowicz profes (zakonnik po złożeniu ślubów) tegoż opactwa w Obrze.

⁹ APP, Dokumenty i akta klasztorów, Grupa zespołów 1458, 1459, Cystersi-Przemęt, sygn. 60; s. 97

Obiit Premeti Die 2 Martii [1808] ex defectu Podagrze paralisi factus moribimorum Sacramentis munitus A.R.P. Joannes Formanowicz Curatus. Professus Premetensis Ann aetatis once 64. Professionis 41. Presbyteri alias 35, sepultus 4 ejusdem Mensis.

¹⁰ AAP - Akta ogólne kościołów parafialnych i kaplic. Zespół 0079 (1794 – 1848). Sygn. księgi KA II/353/1; s. 35: *"Dnia 2. Marca r.b. [1808] Jmci Xdz Jan Formanowicz Cysters Pleban Parafii Przememckiej w Dekanacie Smigielskim w roku 64 życie zakończył".*